

Zo ondersteun je de seksuele ontwikkeling van een kind: 'Geef een positieve boodschap mee'

Aan het aantal aanmeldingen voor haar webinars voor ouders én pedagogisch professionals blijkt wel hoeveel interesse er is voor het thema seksuele ontwikkeling bij kinderen. Niet zo gek als je je bedenkt dat dit helemaal niet aan bod komt tijdens de meeste opleidingen. Want hoe ga je om met dit thema op de kinderopvang en hoe kun je als pedagogisch professional bijdragen? Pedagoog Anna Marah Jansen is hierin gespecialiseerd en legt uit.

Kindlena / stock.adobe.com

'Seksuele opvoeding begint al vanaf de geboorte', begint Anna Marah Jansen haar verhaal. 'Denk aan een baby die je verschoont en waarbij je de lichaamsdelen benoemt. Vanaf 16 maanden kunnen kinderen al bewust of doelgericht hun eigen geslachtsdelen aanraken. De vraag is dan: hoe ga je daar mee om als pedagogisch professional en hoe ondersteun je kinderen in hun seksuele ontwikkeling?'

Positieve boodschap

Het allerbelangrijkste bij een goede seksuele voorlichting en opvoeding? 'Een positieve boodschap meegeven. Daarmee leg je al bij (jonge) kinderen de basis: jouw lichaam is van jou. Bovendien is het aanraken van jezelf iets fijns en normaal en mag je van je eigen lijf genieten. Dit werkt daarnaast later

beschermend: deze kinderen kunnen als ze ouder worden beter aangeven wat ze wel en niet willen. Als je weet wat goed voelt, kun je ook voelen wat niet goed voelt en beter je grenzen aangeven.'

Anna Merah Jansen. Foto: Tatjana Almuli

Positief klinkt goed, maar seksueel gedrag kan in bepaalde situaties minder passend zijn. 'Sommige kinderen zitten bijvoorbeeld veel aan hun geslacht en dat is heel gezond gedrag – het geeft een fijn en ontspannen gevoel. Maar dat betekent niet dat het altijd kan. Het is ook belangrijk dat kinderen leren dat sommige dingen in een bepaalde context wel kunnen, en in een andere niet: bijvoorbeeld thuis wel en in de supermarkt niet. We willen kinderen normen en waarden meegeven om ze voor te bereiden op het leven in de maatschappij.' Belangrijk hierbij is dat je wel iets positiefs meegeeft. 'Zeg bijvoorbeeld: "Dat is je vulva/piemel en dat voelt lekker als je eraan zit. (Check ook of dat klopt, en of het kind in kwestie niet hartstikke jeuk heeft). Dat kun je thuis op je kamer doen in je bedje." Word niet boos, zeg niet dat het vies is, maar geef ze een alternatief waar het kan.'

Wat wel of niet gepast seksueel gedrag is en wat wel of niet grensoverschrijdend seksueel gedrag is, ligt aan allerlei zaken. Met behulp [van het Vlaggensysteem](#) krijg je inzicht in gepast en ongepast seksueel gedrag.

Lees ook: ['Leer pm'ers het verschil tussen gezond en seksueel grensoverschrijdend gedrag'](#)

Geen synoniemen

Daarnaast is het bij kinderen belangrijk alle lichaamsdelen bij hun naam te noemen, dus ook de geslachtsdelen. 'Noem het zoals het is: "vulva" en "penis" of "piemel". Een knie noem je ook gewoon een knie, en een elleboog een elleboog.'

Als je hier synoniemen voor gebruikt, plak je er direct het taboe-etiket op volgens Jansen. 'Bovendien is het verwarrend. Denk maar aan een kleuter die aan een andere kleuter vraagt: "Heb je ook een poes?" en de ander antwoordt: "Nee, mijn vader is allergisch." Kinderen nemen dingen heel letterlijk. Voor kinderen gaat die hele seksuele ontwikkeling over de wereld ontdekken. Voor hen is een vraag over iemands geslacht hetzelfde als een vraag over eten of de speeltuin. Leer het ze daarom zoals het is. Zo normaliseer je en dat beschermt weer.'

Omgaan met vragen

'Heb jij ook een piemel?' Peuters en kleuters gaan vragen stellen. Hartstikke grappig, maar hoe antwoord je hierop? Jansen: 'Sommigen zijn terughoudend met eerlijk antwoorden; ze zijn bijvoorbeeld bang te expliciet of te "technisch" op vragen te antwoorden, maar dat is niet erg. Als iets te ingewikkeld wordt of niet passend is bij de leeftijd, blijft het simpelweg niet hangen bij kinderen. Je kunt beter eerlijk antwoord geven zodat je een kind meegeeft: je kunt bij mij terecht én je kunt hem of haar van correcte informatie voorzien. Hierdoor zullen ze in het vervolg ook eerder naar je toekomen in plaats van dat ze online op zoek gaan of het aan vriendjes gaan vragen – die wellicht met foutieve informatie komen. Als een peuter of kleuter bijvoorbeeld vraagt hoe baby's geboren worden, kun je simpelweg zeggen dat als de penis in de vagina gaat een zaadje van de man bij een eitje van de vrouw kan komen en daaruit een baby kan groeien in de buik van de vrouw.' Nogmaals: voor een kind is het 'gewoon een vraag' en jouw antwoord 'gewoon informatie'. 'Het is niet seksueel geladen, het gaat om leren en de wereld ontdekken. Juist door in te gaan op gedrag en vragen leer je kinderen: je kunt hier vragen over stellen, mag hier een mening over hebben en ik ben er voor je als je iets wil weten. Dat maakt kinderen weerbaar.'

Corrigeren

'Ook zijn peuters en kleuters vaak erg nieuwsgierig naar lichamen van andere kinderen en volwassenen. Ze gaan bijvoorbeeld samen naar de wc. Zolang beide kinderen dit prima vinden, kun je dat gewoon laten gebeuren. Vindt één van de twee het niet fijn, dan leg je dat de ander – op een positieve manier – uit en haal je hem of haar weg.'

Lees ook: [Blog Naomi Dessaur – Is dit wel normaal?](#)

Grenzen aangeven

Vanaf ongeveer zes á zeven jaar kunnen kinderen vervolgens het taboe op seksualiteit gaan meekrijgen. 'Ze ontwikkelen vanaf die leeftijd meer schaamte', legt de pedagoog uit. 'Ineens willen ze bijvoorbeeld alleen nog maar met de deur op slot douchen of ze willen niet meer in het algemene kleedhokje in het zwembad. Het is een manier om zich af te schermen en te zeggen: mijn lichaam is van mij. Het verschil tussen openbaar en privé wordt hen steeds duidelijker. Dit is een belangrijk moment in de ontwikkeling. Voor ouders, maar ook professionals

in de opvang, is het zaak om die grens te respecteren. Hiermee laat je zien: als je je grens aangeeft, heeft dat zin. Daar wordt naar geluisterd. En dat is een belangrijke basis voor later. Je kunt nog zo vaak zeggen: geef je grenzen aan, zeg nee, maar als je vervolgens niet luistert naar een kind dat een grens aangeeft heeft het "zeggen" helemaal geen zin. Het gaat om je gedrag, niet om wat je zegt. Voor kinderen wiens grenzen gerespecteerd worden is het veel makkelijker om gedurende hun leven grenzen aan te geven, zij hebben namelijk geleerd dat ernaar wordt geluisterd en dat het zin heeft een grens aan te geven.'

Ongemak

'Samengevat kun je als pedagogisch professional misschien geen seksuele voorlichting geven, maar je kunt de seksuele ontwikkeling van een kind zeker ondersteunen en begeleiden door vragen eerlijk te beantwoorden, door positieve communicatie, door seksueel grensoverschrijdend gedrag te corrigeren en door grenzen én wensen te respecteren.' Vind je het nog lastig om vragen te beantwoorden en merk je dat je rood wordt of je schaamt? 'Benoem simpelweg je ongemak, bijvoorbeeld: "Oh, dat vind ik een spannende vraag, ik krijg het helemaal warm." En zeg ook: "Goed dat je het vraagt, ik ga het voor je uitzoeken en kom erop terug." Heel belangrijk is dan dat je er ook op terugkomt, anders geef je het kind mee: je kunt niet bij mij terecht. En onthoud: oefening baart kunst. Heb je het vaker over seksualiteit, dan verdwijnt het ongemak vanzelf.'

Met ouders in gesprek

'Wat soms lastig kan zijn in de kinderopvang, is als ouders een andere visie hebben op seksuele opvoeding. Sommige ouders vinden het bijvoorbeeld niet fijn als je vragen van het kind over seksualiteit beantwoordt of als er verhalen worden voorgelezen waarin homoseksualiteit een rol speelt. Vaak gaat het bij ouders om angst en onwetendheid. Blijf met ouders in gesprek, vaak zorgt dit ook voor begrip. Leg uit dat seksuele ontwikkeling onderdeel is van de algehele ontwikkeling van een kind. Geef ze een aantal goede websites of boekentips en leg uit dat het positief bespreekbaar maken juist zorgt dat het kind weerbaarder wordt. Besef dat jij meestal meer over seksuele opvoeding en ontwikkeling weet dan zij.' Vraag daarom naar het beleid van jouw organisatie, zodat je als pedagogisch professional hierop terug kunt vallen. 'Is er geen beleid over gezonde seksuele ontwikkeling en de omgang hiermee? Zorg dat het er komt. Steeds meer kinderopvangorganisaties nemen seksuele ontwikkeling op in hun beleid. Overleg ook met collega's over de terminologie die wordt gebruikt, zodat alles in samenspraak is en je je kunt verantwoorden. Hierdoor kun je zeggen: "Als je je kind bij ons aanmeldt, is dit ook een onderdeel, net als het beleid op bijvoorbeeld voeding en beweging." Bovendien normaliseer je het onderwerp zo ook.'

Aanrakingen

Tot slot: ook aanraking tussen pedagogisch professional en kind is soms een gevoelig onderwerp in de kinderopvang, terwijl het belangrijk is voor de hechting

van het kind. Wat kun je nu wel en niet doen? 'Het belangrijkste is dat het initiatief altijd bij het kind ligt', aldus Jansen. 'Trek een kind niet op schoot omdat jij het wilt. Aanraking is ongelofelijk belangrijk, maar het verschilt per kind in hoeverre het daar behoefte aan heeft. Kijk daarom naar het kind. Overleg ook met ouders en collega's en vraag of er een visie of beleid op is ontwikkeld binnen de organisatie.'

Meer weten over seksuele ontwikkeling en opvoeding bij kinderen? Bekijk onderstaande lees- en luistertips.

Lees- en luistertips:

- [Maar HOE dan?](#) – Philippine van der Goes en Karin Middelburg
- [100 antwoorden bij seksuele opvoeding](#) – Belle Barbé
- [Seksuele ontwikkeling](#) – methodiek voor pedagogische begeleiding in de kinderopvang en in het basisonderwijs – Channah Zwiép
- [Wat is wijsheid?](#) – door Channah Zwiép
- [Podcastaflevering](#) waarin Anna Marah vertelt over seksuele opvoeding en ontwikkeling
- De [website](#) van Anna Marah Jansen
- [Samenvatting](#) Seksuele ontwikkeling 0-18 jaar

PODCAST | Huidhonger bij kinderen: 'Aanraking is een eerste levensbehoefte'

Niet alleen volwassenen kunnen er last van hebben, ook kinderen kunnen 'huidhonger' ervaren wanneer er een gebrek is aan aanraking met aandacht. De huid, het grootste orgaan van het lichaam, heeft aanraking nodig. Het belang daarvan is onderbelicht, vindt Corina Elzenaar van Happy Kids Massage. Zij geeft tips voor kinderopvangprofessionals om aanraking uit de taboesfeer te halen. [Beluister de podcast](#)

 [Reageer op dit artikel](#) [Deel dit artikel](#)

Karin Broeren

Redacteur KinderopvangTotaal

PREMIUM